

## Haruldustekomisjoni ankeedi täitmisest

Kui haruldust on mitu inimest vaatlemas käinud, siis reeglina täidab harulduse kohta ankeedi linnu leidja, kuid sellele ei tasu lootma jääda. Kui ankeedi täitmise osas täpselt kokkulepet ei tehtud ja kui vaatleja pole kindel, kas HK-le on ankeet juba saadetud, siis tuleks see endal ära teha. Tihti jäävad ankeedid tegemata just siis, kui haruldust on paljud linnuvaatlejad vaatamas käinud. Kui harulduse teade on lisatud koos vajaliku tõestusmaterjaliga andmebaasi, siis peab seal kindlasti olema märgitud linnu leidja.

**Liik** – Liigi märkimisel sobib nii teaduslik nimetus kui eestikeelne liiginimi.

**Kuupäev** – Korduvate vaatluste puhul näidata ära kõik vaatluspäevad, mitte ainult ajavahemik.

**Kellaeg** – Vaatluse aeg tuleb esitada täpselt, sest see info võib valgusolude hindamisel oluliseks osutuda.

**Maakond ja täpne vaatluskoht** – Vaatluskoht tuleb esitada võimalikult täpselt. Võimalusel võib täpse vaatluskoha esitada kaardil või koordinaadina.

**Biotoobi kirjeldus** – Üldjuhul piisab lühikesest kirjeldusest. Kui on tegemist pesit-susteatega või territoriaalse linnuga, siis tuleb biotoopi detailsemalt kirjeldada.

**Sugu ja vanus** – Vanus määrata võimalusel täpselt (nt. 3. aasta lind). Kui vaatleja pole ea ja soo määrangus kindel, siis võib need lahtrid tühjaks jätta. Tunnused, mille alusel linnu sugu ja vanus määrati, tuleb detailselt lahti kirjutada „kohatud linnu välistunnuste“ lahtris. Eamäärang on eriti oluline röövlindude ja kajakate määramis-protsessis.

**Optika** – Kirjutada kasutatud binokli või vaatlustoru suurendused, kirja võib panna ka binokli või vaatlustoru margi. Kui optilisi abivahendeid pole kasutatud, siis tuleb see kindlasti ka ära märkida.

**Vaatlusolukorra kirjeldus** (kuidas lind leiti; vaatlusolud sh. linnu asukoht vaatleja suhtes; ilmastikutingimused; jm.) – See on oluline punkt, eriti kaugelt nähtud rändavate isendite kirjeldamisel. Kirjeldada tuleb tuule kiirust ja suunda, pilvisust, sademeid, kust poolt päike paistis (selja tagant, vastu). Kaugel olevate lindude puhul võib määramist raskendada udu või õhuvärelus. Kindlasti tuleks kirjeldada ka vaatlusolukorda - kuidas lindu märgati, kui hästi teda nähti, mis valgustingimused olid jms.

**Linnu tegevus, kellega seltsis** – Kindlasti ei tohiks ära unustada linnu tegevuse kirjeldust.

**Linnu suurus** – Siin tuleks kirjeldada linnu suurust ja seletada, mille põhjal seda hinnati. Parimal juhul saab linnu suurust lähedal olevate teiste lindudega võrrelda. Sageli võib suuruse hindamine olla määramisel otsustava tähtsusega.

**Kohatud linnu välistunnused ja käitumine** – Mida rohkem lindu kirjeldada, seda parem. Alati võib julgelt kasutada lisalehti visandite ja kirjelduste lisamiseks. Lindude määramise põhitõdedest on kirjutatud linnumäärajate eessõnades. Märge, et lindu tuntakse hästi, ei asenda kirjeldust ja sellist ankeeti tõsiselt võtta ei saa. NB! HK teeb otsuseid vaid kirja pandud info, mitte oletuste põhjal.

Kirjutamata reegliks on, et mida haruldasem ja raskesti määratavam liik on, seda põhjalikum peab ka kirjeldus olema. Eriti keerulised linnurühmad on näiteks röövlinnud, rüdid, kajakad, tsiitsitajad, kiurud, täksid, lehe-, roo-, põõsalinnud jms.

Kui vaatluse kohta tehti looduses märkmeid, siis nende koopia tuleks ankeedile lisada.

Visandid on head edasiandmaks tunnuseid, mida on raske sõnaliselt seletada. Visanditele kantakse vaid maastikus nähtud (mitte oletatavad) tunnused. Lihtsate jooniste abiga on mugav kirjeldada eri värvuspartide paiknemist, kuju ja ulatust, sulegruppide ja sulgede värvusi jne. Sulestiku detailne visandamine eeldab head sulestiku ja linnu välisanatoomia tundmist.

Kui tegemist on arvatava puuripõgenikuga (E-kategooria liigid), siis tuleb erilist tähelepanu pöörata rõngaste (vm. märgiste) olemasolule. Sellistel lindudel võib olla ka tiibade käpimise jälgi. Kõik „puuripõgenikule“ viitavad tunnused ja käitumine tuleb kindlasti ankeeti kirja panna.

**Häälitsused** – Häält tuleb võimalikult põhjalikult kirjeldada (nt. võrrelda seda teiste tuttavate liikidega, kui tugev/pikk hääl oli, mitu korda seda kuuldi jms.) Häälte visandamisest on kirjutatud paljude linnumäärajate eessõnades. *Häälte puhul on parim tõestusmaterjal helisalvestis.* Sageli on informatiivne ka telefoniga tehtud salvestis.

**Kas on liiki varem tundma õpitud, kus ja millal?** – Kas vaatleja(d) on sama liiki eelnevalt looduses kohanud, kui palju, millal, kus?

**Milliseid lähedasi liike vaatleja tunneb ja milliste tunnuste põhjal antud lind sarnastest eristati?** – Kindlasti tuleb lisaks sarnastele liikidele arvestada ka võimalike muude määramisriskidega, näiteks värvushälvetega isendid, hübriidid jne.

**Tõestusmaterjalid jm dokumentatsioon** – Kui vähegi võimalik, siis tuleks kohatud haruldust pildistada/filmida või häälte kuulmisel helisalvestis teha. Isegi mobiiltelefonidega saab pildistada, filmida ja häälti lindistada. Kui vaatlejal endal pole vastavaid vahendeid, siis tuleb kiiresti leiust teatada teistele, kes tõestusmaterjali hankimisel appi tulevad. NB! Ka ähmasest udupildist on üldjuhul palju abi – linnu siluett või mõni oluline tunnus on ikka nähtav. Kõik videod, pildid ja häälte lindistused saata HK-le muutmata kujul.

Samas ei tohi foto tegemise järel ankeedis linnu kirjeldamist pealiskaudselt võtta, eriti kui tegemist raskesti määratava liigiga. Tihti pole fotolt või videolt kõiki tunnuseid näha, mis selgub kahjuks liiga hilja ja linnu alamliik, vanus või sugu jäävadki määramata.

Kui linnust tehti looduses märkmeid, siis keeruliste liikide puhul soovib HK saada ka originaalmärkmete koopiat (foto).

**Harulduste rõngastamine** – Iga rõngastaja vastutab, et tema rõngastatud harulduse

kohta täidetakse HK ankeet. Kinnipüütud haruldus tuleb mõõta, eriti detailselt kirjeldada ja soovitavalt ka mitme külje alt pildistada. Kirjeldada tuleb ka kõik sulestiku tunnused, ainult mõõtudest ei piisa. Näiteks täksidel, kiurudel, tsiitsitajatel, lehelindudel jms tuleb kindlasti kirjeldada näo- ja tiivamustreid. Mõõtudest tuleb esitada tiivavalem, jala-, noka-, saba mõõdud, kaal jm. Osade liikide (nt idapoolsed kaelustäksid, väike-pöösalinnu alamliigid, idahänilane jt) puhul on vajalik ka geen-inäidise võtmine.